

КРАЖБА ИЛИ САМОУПРАВСТВО

*Цветомир Панчев**

Много често в практиката се срещат неправилни квалификации на осъществени деяния.

Един пример за нередко допускани грешки е квалифицирането на деяния, притежаващи признаците на кражба (чл. 194 и сл. НК) или грабеж (чл. 198 и сл. НК), като самоуправство (чл. 323 НК).

Всяко престъпление има обект – това са обществените отношения, които биват засегнати от него под една или друга форма.

Кражбата и грабежът са престъпления против собствеността. С осъществяването на престъпния състав по чл. 194 и сл. НК, респ. чл. 198 и сл. НК, се засягат обществените отношения, свързани с нормалното упражняване на правото на собственост върху движими вещи. При грабежа е налице и накръняване на обществени отношения, свързани със свободното формиране на волята у пострадалия, както и върху личния му избор на поведение.

Самоуправството пък е с обект обществените отношения, свързани с установения в страната ред.

Нека обаче обърнем внимание на изпълнителното деяние на кражбата. То се изразява в отнемането от дееца на една вещь от владението на другого, тоест променя се фактическият владеец. Същото се наблюдава и при грабежа, като при него, за да се осъществи тази промяна от страна на дееца, се използва сила или заплашване. Тук извършителят е с ясното съзнание, че отнема чужда или не изцяло принадлежаща му вещь.

При самоуправството нещата стоят другояче. Винаги е налице едно право, което бива оспорвано от едни или други лица и което извършителят осъществява самоволно, не по установения от закона ред. Въпросната претенция може да бъде свързана с действително или предполагаемо, чуждо или принадлежащо на дееца право, но при всички положения това право е оспорвано.

Много често се случва при неизпълнение на задълженията по договор за наем на помещение от страна на наемателя наемодателят да задържи намиращите се в помещението вещи на наемателя до заплащане на наемните вноски. По този повод в правната доктрина се застъпват две основни становища.

Според първото наемодателят е осъществил престъпление по чл. 323 НК. Обосновава се, че умисълът, който наемодателят формира, е не да присвои вещите на наемателя, а да го принуди да изпълни задълженията си по наемния договор.

* Адвокат от София.

Горното обаче, струва ми се, не е съвсем така и тук ще подкрепя второто становище, според което в подобни случаи сме изправени пред кражба.

В конкретния случай е без значение обстоятелството, че чуждите вещи са взети с цел да бъдат принуден наемателят да изпълни задълженията си. Така обективизирано, деянието на наемодателя не изключва намерението му за противозаконно присвояване на отнетото имущество като елемент на умисъла за кражба. Той безспорно демонстрира неправомерно облагодетелстване от чуждата вещ (в този смисъл е р. № 18–1998–I н. о. на ВКС).

Различно би било положението, ако между страните по договора за наем съществувахе спор относно собствеността на отнетите вещи. Ако и наемателят, и наемодателят твърдят, че са собственици на вещите, ще имаме едно оспорено право, а оттам – и необходимата предпоставка, за да е налице самоуправство по чл. 323 НК.

Във всички останали случаи това противозаконно отнемане е кражба и нейният извършител следва да отговаря точно за това престъпление.

Въпреки малките изключения съдебната практика е категорична, че отнемането на чужди движими вещи от владението на лице заради имуществени претенции на дееца към пострадалия представлява кражба или съответно грабеж (при упражнена принуда), а не самоуправство по чл. 323 НК. В този смисъл са р. № 603/1999 г. по н. д. № 546/1999 г., II н. о. на ВКС, и р. № 234/2003 г. по н. д. № 33/2003 г., I н. о. на ВКС.

Пак в този ред на мисли в р. № 242–1993 на Военната колегия към ВС се приема, че *„когато чрез насилие се отнеме чужда вещ под предлог, че по този начин се осъществява едно предполагаемо право, деянието следва да се квалифицира като престъпление срещу собствеността, а не като самоуправство“*.